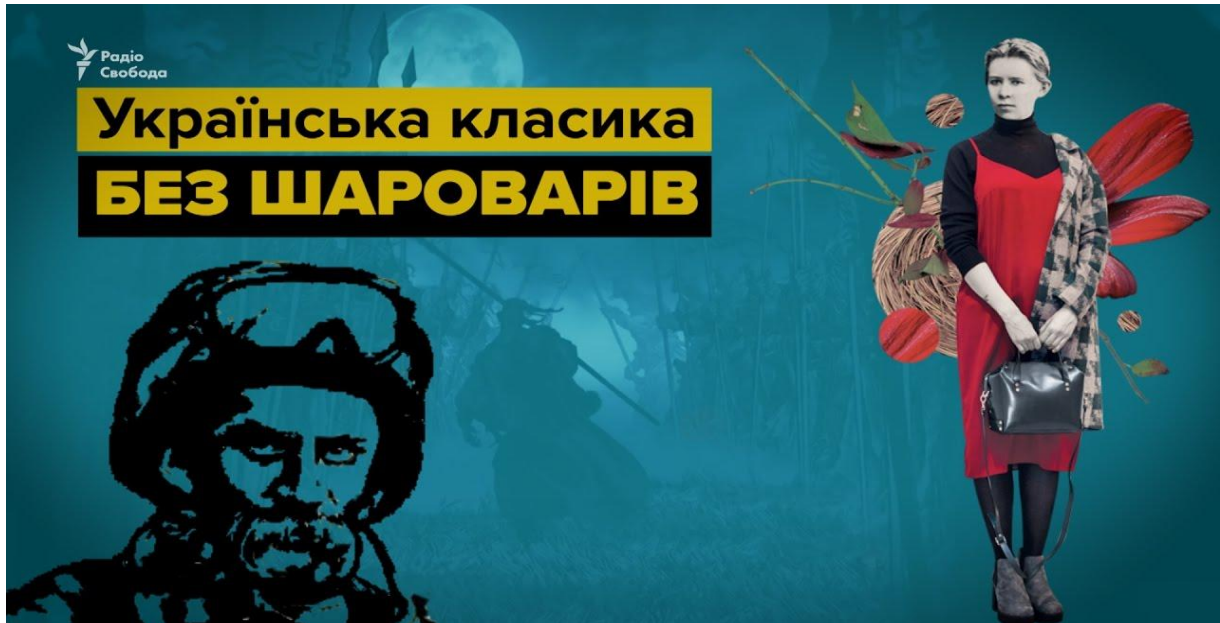

Світ української поезії

Заняття 1. Лірика, її види. Поняття про філософську лірику, силабо-тонічне віршування

Поезія – один з найгеніальніших винаходів людства.

Окрилюймося!

Поезія... Чи потрібна нам у житті ця річ? Чи треба приділяти їй стільки часу? Чи, можливо, давно уже слід залишити її в минулому? На ці запитання є тільки одна відповідь. Так, поезія, безперечно, потрібна нам у житті, потрібна, як чисте повітря, як сонце, як їжа і вода, як спілкування...

«Ну що б, здавалося, слова... Слова та голос — більш нічого. А серце б'ється, ожива, як їх почує!» – говорив до нас Тарас Шевченко. І це беззаперечна істина. Бо справді, що ж таке поезія? Поезія – це одна із тих небагатьох речей, які здатні змінювати світ. Наприклад, гомерівський епос про Одиссея і Трою насправді дуже цивілізував Грецію й об'єднав розрізнені землі. У певні періоди народного життя поезія стає дуже важливою. Достатньо згадати, чим був "Кобзар" Шевченка: свого найбільшого поета ми, українці, вшановуємо також і як героя-націєтворця, подібно як американці – Вашингтона і Лінкольна. А чим була поезія народників, яку ми зараз

читаємо із таким усміхом, мовляв, це не дуже серйозно, не дуже цікаво. Насправді ж поезія народників двадцять років будувала нашу державність.

І все ж таки на питання «Що таке поезія?» конкретної відповіді немає. Кожен розуміє це поняття по-своєму. Для багатьох поезія – це те, що не дає згаснути, додає сили в житті. Поезія навчає цінувати дружбу, ніколи не здаватися, навчає відстоювати свої права, любити батьківщину, золоте сонце, зелену траву, барвисті квіти, спів соловейка, шепіт вітру, голубий безмежний простір неба... Поезія навчає кохати. Вона промовляє до нас сильним голосом Шевченка і Франка, ніжними устами Ліни Костенко і Лесі Українки, жартує зі мною словами Степана Олійника... Поезія вчить нас жити.

Тут цікаво! Тут цікаво! Тут цікаво!

**21 березня
Всесвітній день поезії**

ЮНЕСКО – Організація ООН з освіти, науки та культури – у 1999 році запропонувала відзначати цю дату, аби заохотити держави світу пропагувати написання й читання віршованих творів, видавати й поширювати їх. Ухвалюючи таке рішення, ЮНЕСКО схарактеризувала **поезію як символ людського духу, що об'єднує й зміцнює людство.**

Поезія була визнана тією міжнародною мовою, яка сприяє єдності людей та миру на планеті. Поезія – один з найгеніальніших винаходів людства. Перефразовуючи слова поета Бориса Олійника, можна сказати, що поезія «нас охрестила на людину, піднявши до піднебесь».

1. Лірика. Ліричний герой

Поезією називають твори, написані віршованою мовою. Обов'язковою ознакою віршованої мови є наявність ритму, але це не єдина відмінність її від прози. Віршованим творам притаманні також висока емоційність і піднесеність вислову, ліризм, образність мовлення.

У широкому сенсі слово «поезія» означає взагалі художню літературу на противагу науковій (синонімом до терміну «поезія» є слово «лірика»). У вузькому – твори, написані ритмізованою мовою, або сукупність віршованих творів якогось народу, епохи, суспільної групи тощо.

Поетичні твори – це емоційна реакція автора на одну з миттєвостей життя. Саме тому вони, як правило, **не мають розгорнутого подієвого сюжету і невеликі за обсягом.**

У поетичних творах висловлюються почуття й переживання через образ ліричного героя. **Ліричного героя не можна ототожнювати з автором**, хоча він зв'язаний з ним духовно-біографічним досвідом, світовідчуттям, душевним настроєм. Герой виражає емоції багатьох людей або самого автора, викликані певною подією. Це і є його завданням у ліричному творі. Досягнути мети ліричному герою вдається через монолог, а основним засобом викладу є емоційний роздум. У поезії значно більшу роль, ніж у прозі, відіграють різні види тропів, звуконаслідування, побудова фрази тощо.

Усі твори, в яких відтворена почуттєва сфера людини, належать до **ліричних**.

Лірика - це один із трьох родів художньої літератури (поряд з епосом і драмою), у якому навколишню дійсність відтворено через вираження почуттів і переживань ліричного героя.

Найпоширенішими жанрами (різновидами) ліричних творів є ліричний вірш, пісня, романс, елегія, сонет тощо.

2. Тематичні групи лірики (види лірики)

Відповідно до тематики всі поетичні твори умовно поділяються чотири види: **пейзажна, особиста (інтимна), громадянська (патріотична) та філософська лірика**. Треба зважати на умовність такого поділу: у творі, наприклад, громадянські мотиви можуть поєднуватись як із філософськими, так і з особистими чи пейзажними Літературознавці навіть вважають, що чим довершеніший вірш, тим більше аспектів життя людини він зачіпає. Так, любов до Батьківщини, якщо вона справжня, - невіддільна від осмислення свого місця у світі, призначення у житті, тому якщо в поезії порушено ці проблеми одночасно, то в такому вірші громадянська лірика буде поєднана із філософською.

Пейзажна лірика передає роздуми й переживання ліричного героя, викликані явищами природи.

Пейзажна замальовка - не самоціль для поета. **Йому важливо не стільки зобразити картину природи, скільки передати викликаний нею душевний стан**. Навіть описуючи пейзаж, поет говорить про людину, її почуття, щастя, радість, сум тощо.

Музика дощу

Весняний ранок. День негожий.
І хмари вкрили небеса.
Бредуть похмуро перехожі...
Ти вслухайся в мінорну гаму
Маленьких крапель дощових,
Мов стукають в небесну браму
Мільйони дзвонів золотих.

Світлана Пасенюк

Основним мотивом творів **особистої (інтимної) лірики** є переживання автора, викликане коханням.

Палітра оспіваних в інтимній ліриці почуттів надзвичайно різноманітна: «вічне» кохання; палке кохання з першого погляду; натхнення, на яке надихає кохання; неможливість забути минулу любов: повернення в молодість через спогади про кохання; легковажна любовна пригода; страждання через розлуку; біль розставання й останнє побачення; безнадійне кохання тощо.

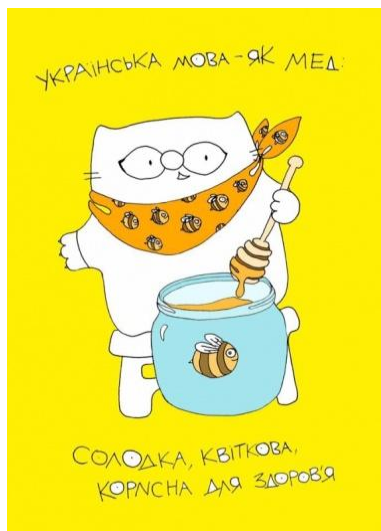
Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходить подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі
І земля убирається зрання..

Володимир Сосюра

У творах **громадянської лірики** автор порушує важливі питання життя народу та вітчизни.

Головними мотивами в ній є любов до батьківщини, боротьба за незалежність, захист рідної мови, активна громадянська позиція, відповідальність за себе і свою країну тощо. Ліричний герой таких творів – палкий патріот, який є виразником суспільних ідеалів.

Безсмертна мова! Ти смієшся гірко.
Ти ж в тій труні й не вмістишся, до речі.
Вони ж дурні, вони ж знімали мірку
твоїх принижень – не з твоєї величі.

Ліна Костенко

Філософська лірика присвячена узагальненому осмисленню сенсу буття та розмірковуванню про вічні цінності.

Філософській ліриці притаманний вихід за рамки національного й осмислення загальнолюдських проблем. Основні мотиви філософської лірики: добро і зло, сенс життя людини, місце особистості в земному вимірі, самопізнання, осмислення смерті – безсмертя людини тощо.

Страшно впасти у
кайдани,
Умирать в неволі,
А ще гірше – спати,
спати
І спати на волі,
І заснути навек-віки,
І сліду не кинуть
Ніякого, однаково,
Чи жив, чи загинув!

Тарас Шевченко